Kaitsealuste liikide nimekirjad: eile, täna, homme

Hanno Zingel
Kliimaministeerium

22.01.2025

Looduskaitse areng Eestis

1918 Eesti Vabariik

1920 Eesti Loodusuurijate Seltsi looduskaitse sektsioon

Esimesed kaitsealad:
1924 Harilaid (Saaremaa),
Järvselja ürgmetsakvartal;
1925 Jugapuud Hiiumaal;
1927 Linnulaht (Saaremaa)

Liigikaitse Eestis: algus

1934 aasta: Jahiseadus (RT 1934,45, 399)

Kasulikud jahiloomad, kellele jaht on aastaringselt keelatud:

§ 22. Jahipidamine on keelatud: põtrade (Alces alces L.), hirvede (Cervus elaphus L.), metskitsede (Capreolus capreolus L.), metssigade (Sus scrofa L.), lendoravate (Sciuropterus russicus Tiedem), emamõtuste (Tetrao urogallus L, emafaasanite (Phasianus colchicus L.), kõigi kakuliste (selts Striges), välja arvatud lumekakk (Nyctea nyctea L.) ja kassikakk (Bubo, bubo), valgete ja mustade toonekurgede (Ciconia ciconia L. ja Ciconia nigra L.) peale, samuti kõigi lindude peale, kes jahiloomade huika ei kuulu, — kogu aasta kestel.

Liigikaitse Eestis: algus

1934 aasta: Põllutööministri määruse (RT 1934, 59, 518) alusel kaitstud liigid

§ 29. All-loendatud haruldased kahjulikud jahiloomad tunnustatakse kaitsealusteks ja nende peale jahipidamine keelatakse: 1) karude, punajalgsete pistrikkude (punajalgne tuuletallaja — Falco vespertinus L.), tuuletallajate (Falco tinnunculus L.), kaljukotkaste (Aquila chrysaetus L.), suurte konnakotkaste (Aquila clanga Pall), väikeste konnakotkaste (Aquila pomarina Brehm), madukotkaste (Circaetus gallicus Gm), punaste harksabakullide (Milvus milvus L.) ja mustade harksabakullide (Milvus migrans Bodd) peale — kogu aasta kestel, ...

Liigikaitse Eestis: algus

1936 aasta: Looduskaitse Nõukogu ettepanekul 20 taimeliiki võetakse täieliku looduskaitse alla (sh 6 orhideeliiki)

+ 6 taimeliiki osalise kaitse alla:

Sh. näsiniin, talvik

(„…v.a juhud, mis olenevad karjatamisest, heinaniitmisest või teistsugusest põllu- või metsamajanduslikust kasutamisest.“

Liigikaitse Eestis: 30ndad

1937 aasta: Looduskaitse Nõukogu otsustas kanda LK registrisse Jahiseaduse ja Põllutööministri määruse (mõlemad aastast 1934) alusel kaitstud liigid:

lindudest toonekured, karvasjalg-, kivi-, värb-, habe- ja händkakk, kotkad (meri- ja kalakotkas osal.), harksabad (kokku 33 liiki);

Liigikaitse Eestis: 30ndad

1937 aasta: Looduskaitse Nõukogu otsustas kanda LK registrisse Jahiseaduse ja Põllutööministri määruse (mõlemad aastast 1934) alusel kaitstud liigid:

Imetajatest: põder, punahirv, karu, metssiga, lendorav, lagrits, pählinäpp, nahkhiired;

Lisaks: ebapärlikarp, nurmenukuliblikas ja mustlaik-apollo

NB! LK registris ja Riigi Teatajas

otsus ei ilmunud, põhjus teadmata

Liigikaitse Eestis: algus

1938 a. Ratva raba kaitseala kui kaljukotka elupaik

Vilbaste: harva ja väga harva esinevaid taimi meil 150; ettepanek moodustada nende kaitseks väikekaitsealasid *(„kuni mõne hektaarini“)*

Liigikaitse Eestis

1940-ndaks aastaks loodud 47-st kaitsealast

17 linnukaitseala ja 6 taimekaitseala.

Liigikaitse Eestis

1957: ENSV seadus **Eesti NSV looduse kaitsest**

24. detsember 1958: **Korraldus** haruldaste ja rahvamajanduse seisukohast kasulike ning teadusel eriti huvitavate taime- ja loomaliikide võtmisest riikliku kaitse alla

Antakse nimekiri

Liigikaitse Eestis

24. detsember 1958: kaitsealuste liikide **nimekiri**:

55 taimeliiki (5 dekoratiivsed, müük keelatud)

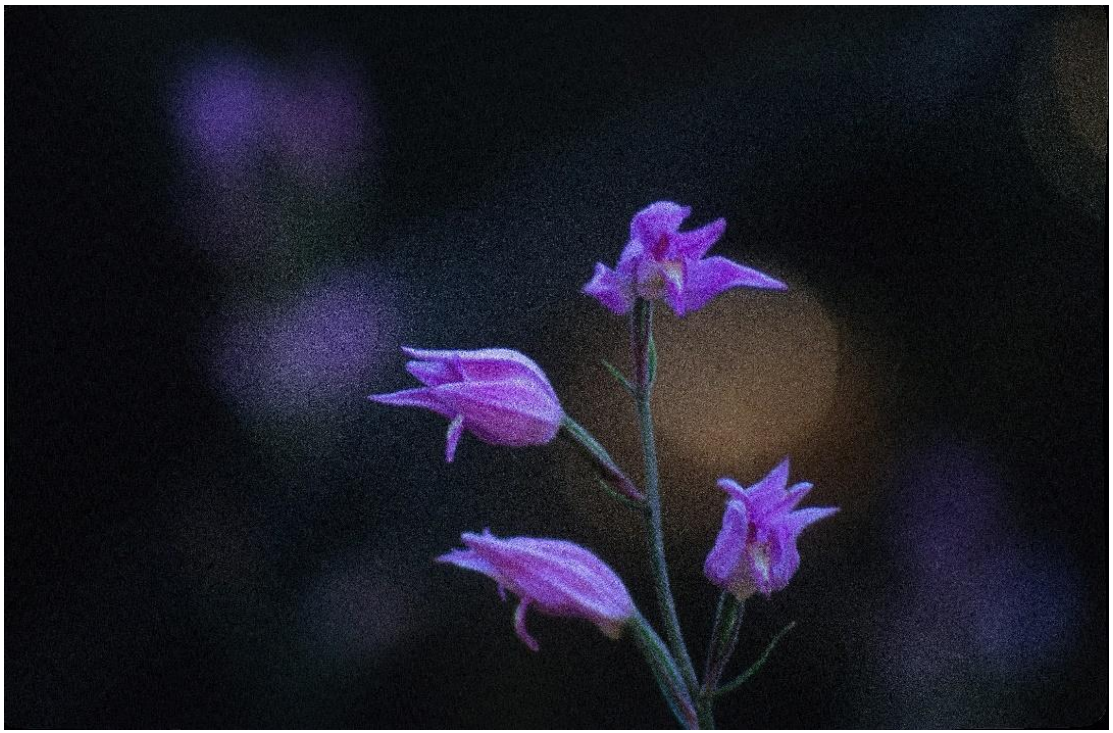

Liigikaitse Eestis

24. 12. 1958: kaitsealuste liikide **nimekiri**: 54 loomaliiki, sh

põder, metssiga, punahirv, metskits, kobras, karu, kuklased, lindudest pea kõik värvulised

Keelatud on: looduse muutmine merikotka, kala-, kalju- ja madukotka ning must-toonekure pesade ümbruses 200 m raadiuses

Liikide seisundi hindamine: esimene Punane Raamat

- Maailma esimene Punane Raamat ilmus trükis 1964. a
- Esimene Eesti Punane Raamat 1976-1979
- Looduskaitse ja Punase Raamatu ühildamine
- 4 eksemplari

Punane Raamat

- Populaarteaduslik väljaanne 1982
- Nii ohustatud kui looduskaitsealused liigid
- Trükiarv 30 000

Kaitstavate loodusobjektide seadus (KLOS) 01. 06. 1994

§ 21. (2) I kategooria kaitsealuste liikide isendite ning nende elu-, sigimis- või pesitsuspaikade ja rändeteede ning kasvukohtade kahjustamine on keelatud.

Kaitstavate loodusobjektide seadus (KLOS)

§ 21. (6) (6) I kategooria kaitsealuse liigi seni kaitsmata kasvukoha või pesapaiga (püsielupaiga) avastamisteate saamisel võib Vabariigi Valitsuse kehtestatud korras moodustada **kaheks kuuks** taimede leiukohas kuni 50 meetri ja loomade puhul **kuni 200 meetri raadiusega ajutine** kaitseala, peatades seal igasuguse majandustegevuse. Nimetatud ajavahemiku jooksul selgitatakse kaitseala loomise otstarbekus, tüüp ja piirid. **Kaitseala moodustamisest loobumisel hüvitatakse maaomanikule või -valdajale tekitatud kahju Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud korras.**

Kaitstavate loodusobjektide seadus

§ 22. **II kategooria kaitsealuste loomade** püüdmine, tapmine, ohustav häirimine ja jälitamine on keelatud. Keelatud on ka nende sigimis- ja muude püsielupaikade hävitamine või kahjustamine ulatuses, mis ohustab liigi säilimist nimetatud aladel. **II kategooria kaitsealuste taimede ja seente** korjamine on keelatud. Keelatud on ka nende kasvukohtade hävitamine või kahjustamine ulatuses, mis ohustab liigi säilimist selles kohas.

§ 23. Keelatud on **III kategooria kaitsealuste loomade** püüdmine, tapmine, ohustav häirimine või jälitamine. Keelatud on **III kategooria kaitsealuste taimede ja seente** kasvukohtade kahjustamine ning taimede ja seente loodusest korjamine ulatuses, mis ohustab liigi säilimist selles kasvukohas.

Kaitstavate loodusobjektide seaduse muutmise seadus 10. 12. 2002

§ 10. Paragrahvi 21:

täiendatakse lõigetega 7–9 järgmises sõnastuses:
« (7) Käesolevas lõikes nimetatud kaitsealuste liikide isendite pesapuude, kui need asuvad väljaspool kaitseala, ümber olevate kaitsetsoonide ulatus on:
1) lendorava pesapuu ümber ring raadiusega 25 meetrit;
2) merikotka, madukotka ja kalakotka pesapuu ümber ring raadiusega 200 meetrit;
3) **suur-konnakotka** ja must-toonekure pesapuu ümber ring raadiusega 250 meetrit;
4) **väike-konnakotka** pesapuu ümber ring raadiusega 100 meetrit;
5) kaljukotka pesapuu ümber ring raadiusega 500 meetrit.

Looduskaitseseadus
10. 05. 2004

§1. Seaduse eesmärk

Käesoleva seaduse eesmärk on:

1) looduse kaitsmine selle mitmekesisuse säilitamise, looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku liikide soodsa seisundi tagamisega;

Soodne seisund

Soodne seisund – liigikaitse põhieesmärk

LKS § 3: Liigi seisund loetakse soodsaks, kui selle asurkonna arvukus näitab, et liik säilib kaugemas tulevikus oma looduslike elupaikade või kasvukohtade elujõulise koostisosana, kui liigi looduslik levila ei kahane ning liigi asurkondade pikaajaliseks

säilimiseks on praegu ja tõenäoliselt

ka edaspidi olemas piisavalt suur elupaik.

Looduskaitseseadus 10. 05. 2004

§ 48. Liikide soodsa seisundi tagamine

(1) I kaitsekategooria liikide **kõikide** teadaolevate elupaikade või kasvukohtade kaitse tagatakse kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega

(2) II kaitsekategooria liikide **vähemalt 50 protsendi** teadaolevate ja Eesti looduse infosüsteemis registreeritud elupaikade või kasvukohtade kaitse tagatakse kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega lähtuvalt alade esinduslikkusest.

Looduskaitseseadus 10. 05. 2004

§ 48. Liikide soodsa seisundi tagamine

(3) III kaitsekategooria liikide vähemalt **10 protsendi** teadaolevate ja Eesti looduse infosüsteemis registreeritud elupaikade või kasvukohtade kaitse tagatakse kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega lähtuvalt alade esinduslikkusest.

(4) Piiritlemata II ja III kategooria kaitsealuste liikide elupaikades rakendub isendi kaitse.

Looduskaitseseadus 10. 05. 2004

§ 55. Isendi surmamine, kahjustamine ja häirimine

(6[1]) Keelatud on looduslikult esinevate lindude:

1) pesade ja munade tahtlik hävitamine ja kahjustamine või pesade kõrvaldamine,

2) tahtlik häirimine, eriti pesitsemise ja poegade üleskasvatamise ajal,

2014: kaitstavate liikide kategooriate muutmine

2014 arvati kaitse alt välja hulk linnuliike (kühmnokk-luik, merisk, kiivitaja, kägu, ritsiklinnud, roolinnud, lehelinnud, tihased jt) ning mõned imetajad (harilik siil, lõunasiil, kärp, nirk). Kaitse alt välja arvamise põhjuseks oli liikide soodne seisund.

II kaitsekategooriast III-sse hallhüljes, välja-loorkull, valge-toonekurg, sookurg, täpikhuik, rukkirääk ja vesipapp.
Kaitsevajadust vähendati, sest varasemate kaitsemeetmete tulemusel on nende liikide arvukus kasvanud.
.

Kaitstavate liikide kategooriad: 2025 a

I kaitsekategoorias:
10 sõnajalgtaime
19 soontaime
9 sammalt
1 samblik
9 seent
1 selgrootut
18 selgroogset

Kaitstavate liikide kategooriad: 2025 a

II kaitsekategoorias:
6 sõnajalgtaime
112 soontaime
24 sammalt
32 samblikku
27 seent
6 selgrootut
50 selgroogset

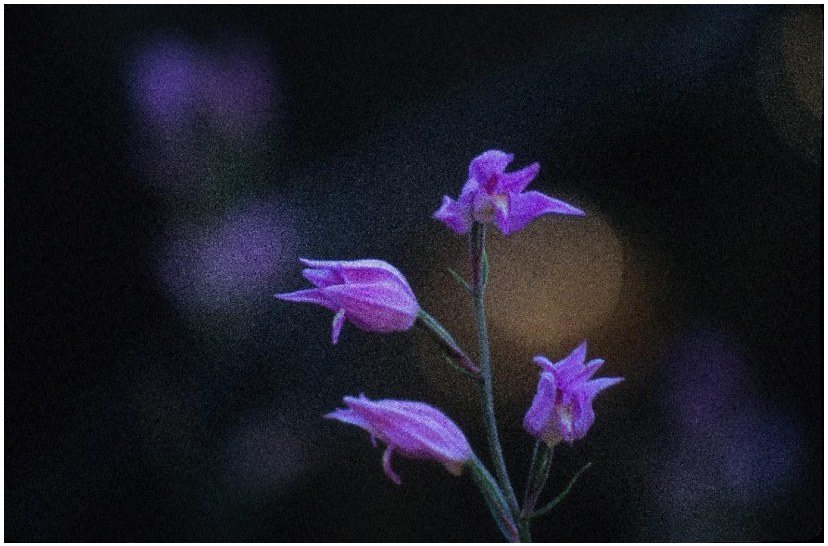

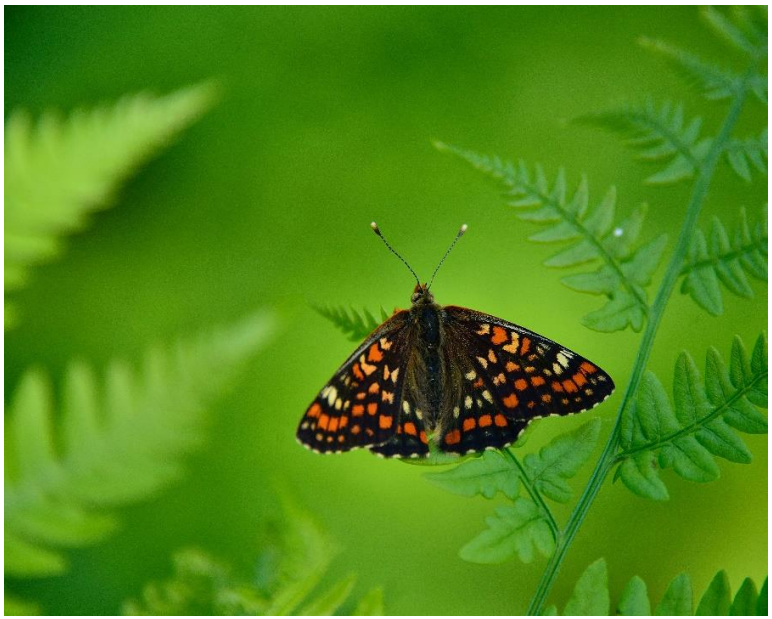

Kaitstavate liikide kategooriad: 2025 a

III kaitsekategoorias:
5 sõnajalgtaime
54 soontaime
17 sammalt
18 samblik
10 seent
45 selgrootut looma (kimalased, kuklased jt)
90 selgroogset looma

Liigikaitse täna

Püsielupaigad: täna 2131; ca 104 016 ha

Liigi kaitse tegevuskavad : 156 liiki

Liigielupaikade taastamine (suur-konnakotkas, naarits, kõre, lõheliste koelmualad jpt)

Ex situ kaitse

Võõrliigid

Inventuurid

Elupaigamudelid

Viies Punane Nimestik

2017-2022,

hinnatud ca 15 000 liiki, soodsas seisus ca 1/2

Pidev protsess (hõlmab väheuuritud elustikurühmade inventuure ja seisundi väljaselgitamist)

Eesti Punane Nimestik

- **Viies ohustatuse hindamine Eestis (2017–2019)**
- Käsitleti ca 13 500 liiki
- Hinnati 12 399 liiki
- Kategooriad:
- piirkonnas väljasurnud (RE):106 liiki (1 %)
- ohustatud (CR+EN+VU): 928 liiki (8%)
- soodsas seisundis (LC): 6059 liiki (49%).
- ohulähedased (NT): 473 liiki (4%)
- andmed puudulikud (DD): 4833 liiki (38%)

KESKKONNAMINISTEERIUM

Aitäh kuulamast!

Hanno.zingel@kliimaministeerium.ee